

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Анотація. Розглянуто питання, що стосуються вивчення та оцінювання трактування понять "ліквідність" і "платоспроможність", а також розглянуто методику розрахунку показників, що характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства. Проаналізовано фактори, які впливають на рівень ліквідності та на недоліки цих показників.

Аннотация. Рассмотрены вопросы, касающиеся изучения и оценки трактовки понятий "ликвидность" и "платежеспособность", также рассмотрена методика расчета показателей, характеризующих ликвидность и платежеспособность предприятия. Проанализированы факторы, которые влияют на уровень ликвидности и недостатки этих показателей.

Annotation. Issues relating to the study and assessment of the interpretation of the concepts "liquidity" and "solvency" were discussed and methods of calculation of indicators, characterizing the liquidity and solvency of the enterprise were studied. Attention was focused on the factors that influence the level of liquidity and the shortcomings of these indicators.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, зобов'язання, кошти, активи, пасиви, коефіцієнти ліквідності.

За останні роки економічна криза погіршила фінансовий стан та діяльність підприємств, і їх не можна характеризувати як стабільні й такі, що мають стійкий фінансовий стан, а більшість із них зазнали суттєвих збитків і опинилися на межі банкрутства. Щоб вижити в таких умовах, підприємствам необхідно постійно підтримувати і поліпшувати свої фінансові показники. Одними із найважливіших фінансових показників підприємств є показники ліквідності та платоспроможності. Саме в такий час особливо гостро постає питання аналізу та дослідження ліквідності й платоспроможності підприємства, пошуку нових підходів до цієї проблеми. Ліквідність і платоспроможність є об'єктивними умовами забезпечення стабільної діяльності та фінансової стійкості підприємств, саме від цих показників залежить саме існування підприємств, адже підприємства припиняють свою діяльність здебільшого внаслідок нестачі грошових коштів, а не через недостатню рентабельність.

Ліквідність і платоспроможність підприємств є об'єктивними складними та багатограними економічними явищами, основна проблема яких полягає в тому, що до цього часу зберігаються суттєві суперечності в трактуванні й розрахунку показників ліквідності й платоспроможності. Застосування різних методик може призводити до абсолютно протилежних результатів, з яких випливають суперечливі висновки. Від того, наскільки якісно проведено фінансовий аналіз, залежить ефективність управлінських рішень, а відтак – ефективність роботи підприємства в цілому. І проблема формування єдиного підходу щодо визначення понять "ліквідності" та "платоспроможності" підприємств, а також організації і методики їх аналізу, який би відповідав об'єктивній економічній сутності даних явищ і обумовлює актуальність статті.

Теоретичне підґрунтя понять "платоспроможність" і "ліквідність" розглядалися такими вченими: Крейніною М. М., Ковальового В. В., Шереметом А. Д., Лахтіоною Л. А., Чумаченком М. Г. та іншими, однак у цих роботах, не зменшуючи їх цінності, слід відзначити недостатнє вивчення теоретико-практичних основ цих понять.

Метою статті є вивчення та оцінювання трактування понять "ліквідність" і "платоспроможність", розгляд методик розрахунку показників, що характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства.

Об'єктом дослідження є показники ліквідності та платоспроможності.

Предметом дослідження є теоретико-практичні основи показників ліквідності та платоспроможності.

Переважно вчені визначають платоспроможність підприємства як здатність погашати свої короткострокові фінансові зобов'язання. Так, на думку Крейніної М. М., "Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперерйного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції" [1, с. 14]. Підтримує цей підхід і В. В. Ковальов: "Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення" [2, с. 217].

Треба звернути увагу на те, що в наведених визначеннях платоспроможність стосується лише короткострокових фінансових зобов'язань. Але постає питання: а за рахунок чого повинна погашатися довгострокова заборгованість, яка обліковується у складі поточних зобов'язань.

І одночасно суперечить підхід, за якого окремі автори зазначають, що "одним із найважливіших критеріїв фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності, під якою розуміють здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями" [3, с. 216], або відносять "до короткострокових зобов'язань ... довгострокові кредити та позики, що підлягають погашенню в найближчий період" [4, с. 24]. Цей підхід підтримує і Шеремет А. Д., стверджуючи, що "...платоспроможність підприємства визначається

Наприклад, Лахтіонова Л. А. трактує поняття "платоспроможності" так: можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [6, с. 238], Чумаченко М. Г. – наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків із кредиторської заборгованості, що потребує негайного погашення [7, с. 237], Федорович Р. В. та Серединська В. М. – готовність підприємства своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання, тобто підприємство вважається платоспроможним, коли у нього достатньо грошових активів для розрахунку за поточними зобов'язаннями, які вимагають негайного погашення [8, с. 483]

Розглянувши трактування поняття "платоспроможність" подане різними авторами, можна сказати, що багатьох об'єднує однакове розуміння платоспроможності з позиції достатності грошових коштів.

На думку автора статті, запропонували найбільш узагальнене визначення цього поняття В. Вовк та О. Бугай. Отже, платоспроможність – це здатність підприємства наявними в нього ресурсами, своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Головною перевагою підходу є заперечення суворої прив'язки до грошових коштів, оскільки за домовленістю сторін підприємство може розрахуватися за своїми боргами іншим товаром, тобто проводячи бартер [9, с. 170].

Далі слід розглянути поняття "ліквідність", яке, як вважають деякі автори, не слід отожднювати з поняттям "платоспроможність", бо кожне з них має власний економічний зміст, тому потрібно звернути увагу на суттєву різницю між цими поняттями: "...поняття "ліквідність" і "платоспроможність" не тотожні [10, с. 280].

Ліквідність підприємства, тобто спроможність своєчасно перетворювати активи на гроші з метою виконання необхідних платежів, становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності. При цьому окремі вчені стверджують, що "платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність" [11, с. 34], а інші стверджують, що "ліквідність більш містка поняття" [12].

Під ліквідністю розуміють спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрат їх ринкової вартості для покриття всіх необхідних платежів за мірою настання їх строків і швидкість здійснення цього перетворення [13, с. 88].

Отже, ліквідність можна розглядати, як час, необхідний для продажу активу, і суму, одержану від продажу активу. Чим коротший період, тим вищою є ліквідність даного виду активів.

Більшість науковців трактує ліквідність як здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші з метою забезпечення якомога швидшого покриття платежів, термін сплати за якими уже настав, тому ці аспекти тісно пов'язані між собою.

Таким чином, поняття платоспроможності й ліквідності підприємства дуже близькі, але останнє є більш містким, тому що від ступеня ліквідності залежить платоспроможність, тобто ліквідність становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності.

Для оцінки ліквідності та платоспроможності зазвичай використовують такі два основні прийоми: аналіз ліквідності балансу та оцінку відносних показників ліквідності та платоспроможності (рисунок).

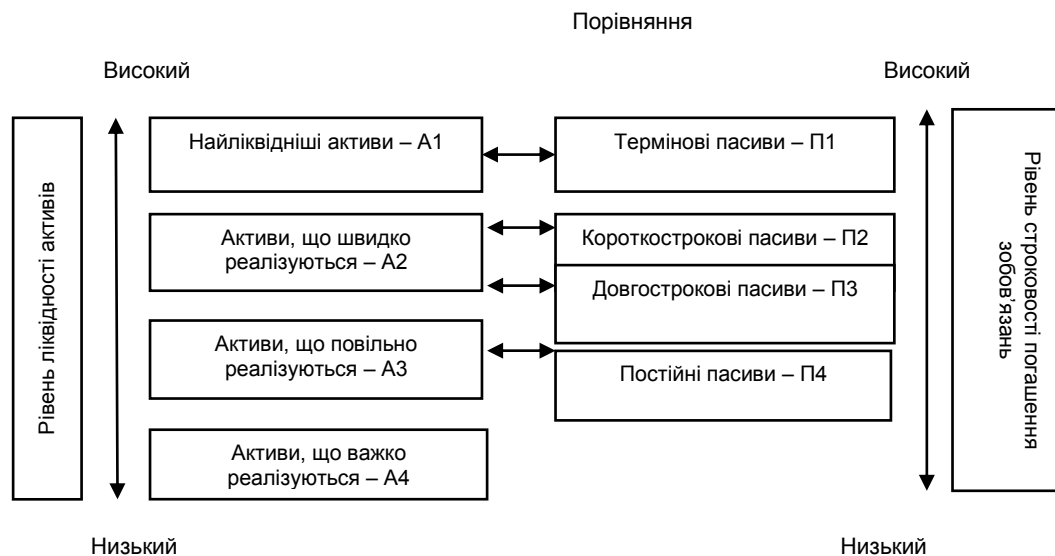

Рис. Групування активів і пасивів балансу для аналізу його ліквідності

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розташовані у порядку її спадання, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою строковості і розміщені в порядку збільшення термінів погашення зобов'язань [14, с. 307].

Для визначення ліквідності балансу групи активів і пасивів зіставляють між собою.

Залежно від ступеня ліквідності активи підприємства розділяються на такі групи:

A1 – найбільш ліквідні активи – грошові кошти підприємства та поточні фінансові інвестиції (р. 220 + р. 230 + р. 240);

A2 – швидко реалізовані активи – у тому числі дебіторська заборгованість, отримані векселі та інші оборотні активи (рр. 130 ÷ 210);

A3 – повільно реалізовані активи – у тому числі запаси (р. 100 + р. 110 + р. 120 + р. 250 + р. 270);

A4 – важкореалізовані активи – статті I розділу активу балансу. Пасиви балансу групуються за терміновістю їхньої оплати:

P1 – найбільш термінові зобов'язання – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (р. 530);

P2 – короткострокові пасиви, у тому числі короткострокові позикові кошти (р. 620 – р. 530 + + р. 430 + р. 630);

ПЗ – довгострокові пасиви – довгострокові зобов'язання (р. 480 + р. 430 + р. 630);

П4 – постійні пасиви – розділ I "Власний капітал" (р. 380) [15].

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо наявні такі співвідношення: $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$.

Необхідною умовою абсолютної ліквідності є виконання перших трьох нерівностей; четверта нерівність має так званий балансуєчий характер, її виконання свідчить про наявність у підприємства власних обігових коштів [14, с. 307].

Що стосується відносних показників платоспроможності, то в літературі не існує єдиного підходу щодо їх складу. Одні науковці ототожнюють показники платоспроможності з показниками ліквідності, інші – з показниками фінансової стійкості підприємства. Незважаючи на це, розглянута економічна суть понять "ліквідність" та "платоспроможність" дозволяє виокремити єдиний підхід у формуванні набору цих показників [9].

Для якісної оцінки платоспроможності й ліквідності підприємства, крім аналізу ліквідності балансу, необхідний розрахунок таких коефіцієнтів ліквідності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, у якій частці короткострокові зобов'язання підприємства можуть бути погашені за рахунок високоліквідних активів.

$$КАЛ = \frac{A1}{P1 + P2}. \quad (1)$$

Нормативне значення 0,2 – 0,5.

Коефіцієнт термінової (критичної) ліквідності показує, чи зможе підприємство у встановлений термін розрахуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

$$КТЛ = \frac{A1 + A2}{P1 + P2}. \quad (2)$$

Нормативне значення $КТЛ \geq 1$.

Коефіцієнт покриття дає можливість встановити, чи досить ліквідних активів для погашення мобільних пасивів.

$$КП = \frac{АЛ}{P1 + P2}. \quad (3)$$

Нормативне значення 2,0 – 2,5 [15].

Для правильних висновків про рівень ліквідності підприємства необхідно брати до уваги такі фактори: характер діяльності підприємства, стан запасів, умови розрахунків з дебіторами, стан дебіторської заборгованості [16].

Також треба звернути увагу на недоліки цих коефіцієнтів: усі коефіцієнти є статичними, вони часто не дають реальної картини стану ліквідності й платоспроможності, в Україні відсутні орієнтовні (нормативні) величини зазначених коефіцієнтів [9].

Підводячи підсумок можна сказати, що наведені трактування понять "ліквідність" та "платоспроможність" дозволяють стверджувати, що їх не слід ототожнювати, оскільки кожне з них має власний економічний зміст. Також відсутність загально визнаного універсального підходу до організації аналізу та методики розрахунку цих показників.

Тому нагальним завданням є розробка цілісності теоретичної концепції аналізу ліквідності і платоспроможності, яке б відповідало об'єктивній сутності даних явищ, забезпечувало отримання об'єктивної, багатогранної, точної та достовірної інформації про них та забезпечувало розробку і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Наук. керієн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М. Н. Крейнина. – М.: АО "ДИС"; "МВ – Центр", 2009. 2. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2009. 3. Уткин З. А. Риск-менеджмент / З. А. Уткин. – М.: Эксмо, 2010. – 287 с. 4. Мазурова И. И. Лекции по анализу хозяйственной деятельности / Мазурова И. И., Астапенко З. Н., Брылева Н. Д. – СПб., 2009. 5. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М.: Инфра-М, 2008. 6. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія [Текст] / Л. А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2009. – 378 с. 7. Боллох М. А. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Боллох, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк ; за заг. ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2008. – 412 с. 8. Федорович Р. В. Економічний аналіз : навч. посібн. [Текст] / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Астон, 2010. – 624 с. 9. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка / Вовк В., Бугай О. // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 3 (32). – С. 169–173. 10. Прокопенко І. Ф. Курс економічного аналізу : підручник [для студентів вищих навч. закладів] / Прокопенко І. Ф., Ганін В. І., Петряєв З. Ф. – Х.: Легас, 2008. – 280 с. 11. Іонін Є. С. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять "платоспроможність" і "ліквідність" / Є. С. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. 12. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – Львів : ЛБІ НБУ, 2010. – 386 с. 13. Финансовое положение предприятия (оценка, анализ, планирование) / А. В. Чупис, А. М. Царенко, О. Л. Кашенко и др. – Сумы : Сумский гос. аграрный ун-т: Университетская книга, 2008. – 331 с. 14. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородний ; за ред. проф. А. Г. Загородного. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів : Магнолія – 2006, 2008. – 440 с. 15. Петряєв З. Ф. Організація і методика економічного аналізу : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / З. Ф. Петряєв, Г. Г. Хмеленко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. – 236 с. 16. Фещенко О. П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / О. П. Фещенко // Финанси, облік і аудит. – 2012. – № 19. – 10 с.

